

Asia: VN/13605/2023 ja VN/13604/2023

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja hyvinvointialueiden rahoituksesta annettujen asetusten muuttaminen (siirtolaskelmien tarkistaminen)

Kysymykset

1. Yleistä ehdotuksesta ja sen tavoitteista.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudet ovat olennainen osa kuntien talousjärjestelmää ja niillä pyritään takaamaan kuntalaisille tasavertaiset ja laadukkaat peruspalvelut. Asetusten muutokset vaikuttavat suoraan kuntien taloudelliseen asemaan ja kykyyn tarjota näitä palveluja.

Sote-siirtolaskelmilla on pysyvä vaikutus kuntien valtionosuusrahoitukseen jatkossa. Ydinkysymys on, miten ”merkittävästi vääristävä vaikutus” määritellään. Jos tarkistus koskee vain osaa kuntia tai vain osaa euromääräisistä vaikutuksista (esim. jos 30 €/as täyttyy), on iso riski, että tasapuolisuus kuntien välillä ei lisääny vaan päinvastoin epäoikeudenmukaisuus kasvaa.

Kuntien yhdenvertainen kohtelu varmistuu vain, jos kaikki laskelmia vääristävät vaikutukset poistetaan siirtolaskelmista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että VM käy kaikkien kuntien tilinpäätökset läpi laskelmia vääristävien erien osalta kummankin siirtolaskelmavuoden, vuoden 2021 ja 2022, osalta.

On tärkeää, että asetusten muutoksilla pyritään edistämään kuntien taloudellista kestävyyttä ja tasapainoa. Kuntien taloudelliset resurssit ovat rajallisia, ja peruspalvelujen valtionosuuksien oikeudenmukainen jakautuminen on olennaisen tärkeää. Tällä varmistetaan, että kaikki kunnat voivat tarjota kuntalaisilleen tarvittavat palvelut.

Peruspalvelujen valtionosuuksia koskevien asetusten muuttaminen ja hyvinvointialueiden rahoitus ovat merkittäviä päätöksiä, joilla on suuri vaikutus kuntien ja kuntalaisten arkeen. On tärkeää, että nämä päätökset tehdään avoimesti, läpinäkyvästi ja oikeudenmukaisesti kaikkien osapuolten tarpeet ja näkökulmat huomioiden.

2. Huomioon otettavat erät.

Ovatko kunnan peruspalvelujen valtionosuusasetuksen luonnoksessa mainitut oikaistavat erät (2 momentin kohdat 1-6) perusteltuja ja niiden huomioon ottamisen tapa mielestänne tasapuolinen kuntien välillä?

1. takautuvat pelastustoimen varallaolokorvaukset
2. sote- ja pela- kuntayhtymien takautuvat alijäämät ja ylijäämät
3. kunnan kirjaamatta jättämä osuus sote-kuntayhtymän alijäämästä
4. sote- ja pela-kuntayhtymien ylijäämän palautus ja alijäämän kattaminen
5. muiden sote-yhteistoimintaorganisaatioiden ja pelastuslaitosten 2-4 kohdissa tarkoitettu ylijäämän palautus tai alijäämän kattaminen
6. palveluluokille kirjatut sote- ja pela -toimitilojen ja kiinteistöjen luovutusvoitot ja -tappiot sekä osakkeiden ja osuuksien luovutusvoitot ja -tappiot

Outokummun kaupunki katsoo, että kaikki mainitut erät on perusteltua huomioida ja oikaista niin, että vuosien 2021 ja 2022 tilinpäätösluvut ilmentävät mahdollisimman tarkasti kyseisille vuosille kohdistuvia sote- ja pela-kustannuksia.

Edelleen Outokummun kaupunki katsoo, että laskelmat tulee oikaista ja merkittävyystarkastelu tehdä ilman kynnyksarvoja. Näin varmistetaan tasapuolinen ja oikeudenmukainen kohtelu kuntien välillä.

3. Onko mahdollisesti jokin muu merkittävästi laskelmia vääristävä erä?

Palkkaharmonisaatio kokonaisuudessaan tekee eroa siirtyvien vuositason kustannusten lähtötasoon. Alueilla, jossa palkkoja on jo harmonisoitu laaja-alaisissa kuntayhtymissä, kunnista siirtyy enemmän kustannuksia kuin alueilla, jossa harmonisointia ei ole tehty. Tästä kärsivät erityisesti ne kunnat ja alueet, jotka ovat olleet edelläkävijöinä sote-alueiden muodostamisessa. Tämä vääristymä tulee korjata tarvittaessa takautuvasti ja huomioida tulevissa valtionosuuksissa. Perusteluksi tämän vääristymän korjaamatta jättämiseksi ei käy, että hallitusvaihdon vuoksi VM ja valtiovalta ei ehdi tekemään tarvittavia laki- ja säädösmuutoksia. Outokummun kaupungille käy oikein hyvin, että muutos tehdään ensi- tai seuraavana vuonna, kunhan se tehdään.

4. Vaikutuksen merkittävyyden arviointi.

Kuntakohtainen tieto oikaistaisiin ainoastaan silloin, jos kyseinen tieto vääristää merkittävästi yksittäisen kunnan tai hyvinvointialueen rahoitusta. Merkittävänä pidettäisiin vaikutusta, joka olisi vähintään noin 30 euroa asukasta kohden laskettuna. Onko oikaisun kynnyks mielestänne oikea?

Outokummun kaupunki katsoo, että laskelmat tulee oikaista huomioiden kaikki kohdassa 2 määritellyt erät ja merkittävyystarkastelu tehdä ilman kynnyksarvoja. Näin varmistetaan tasapuolinen ja oikeudenmukainen kohtelu kuntien välillä.

Jos raja-arvon käyttöön päädytään, tulee kuntakohtaista taloudellista vaikutusta arvioida koko valtionosuusmuutoksen osalta sisältäen VM:n esittämän muutosrajoittimen lisäksi myös siirtymätasauksen ja kaikilta kunnilta euromääräisesti tasasuuruisesti tehtävän mahdollisen lisävaltionosuusleikkauksen vaikutuksen.

5. Menettely. Näkemyksenne ehdotetun oikaisumenettelyn toimivuudesta (kysely kunnille ja kuntayhtymille=hyvinvointialueille, muut saatavissa olevat selvitykset ja tiedot, siirtolaskelmaluonnos ja sen kommentointimahdollisuus)?

On tärkeää, että kuntien välistä tasapuolisuutta ja oikeudenmukaista kohtelua lisätään oikaisemalla sote-uudistuksen siirtolaskelmia. Tämä on erityisen tärkeää siksi, että sote-uudistuksen tasausmekanismeilla on euromääräisesti iso ja pysyvä vaikutus kuntien valtionosuuteen.

Kuntien välinen aito tasapuolisuus toteutuu vain, jos tarkistuslaskenta tehdään systemaattisesti samoin periaattein kaikkien kuntien tilinpäätösten ja tilinpäätöserien osalta sekä vuotta 2021 että vuotta 2022 koskien.

Tarkastelu tulee tehdä kuntien tilinpäätöstietojen perusteella, ei pelkästään kuntayhtymien tilinpäätösten perusteella.

6. Muita huomioita.

Nyt tehtävällä muutoksella on yksittäiseen kuntaan suurempi euromääräinen vaikutus kuin millään muulla yksittäisellä laki- tai asetusmuutoksella, joka on tehty sote-uudistuksen lakien hyväksymisen 6/2021 jälkeen. Asetusmuutos tehdään keskellä hallitusten vaihdostilannetta, valtiovarainministeriön asetuksenantovaltuutuksella.

Tarkistuslaskelmista tulee säätää yksiselitteisesti, koska vaikutus kuntien talouteen on valtionosuuden kautta pysyvä. Päätös huomioon ottamisesta ei voi perustua VM:n harkintavaltaan. Kuntien tasapuolisuus ja sote-siirtolaskelman oikeudenmukaisuus toteutuu vain, jos poikkeukselliset vaikutukset puhdistetaan laskelmasta kaikkien kuntien ja kaikkien poikkeuksellisten erien osalta.

